

Høringsdokument fra "Åsens Venner" om "Skreifjella vindpark":

*... også vi, når det blir krevet
for dets fred slår leir!*

Innhold:

”Åsens Venner”: Høringsdokument angående ”Skreifjella vindpark”
*... også vi, når det blir krevet
for dets fred slår leir!*

Vedlegg:

- I. ”Åsens Venner” – HVORFOR – HVEM – HVORDAN
- II. Om norsk friluftslivstradisjon og Totenåsens naturverdier
- III. Norsk energipolitikk i endring – nedprioritering av vindkraft
- IV. “Åsens Venner”: Åtte tungtveiende forhold som tilsier kansellering
- V. “Åsens Venner”: Prioriterte tema i en eventuell konsekvensutredning
- VI. Illustrasjoner – tegner, fotografer
- VII. Kilder, henvisninger (henvisninger med tall i teksten)

Høringsdokument fra ”Åsens Venner” om ”Skreifjella vindpark”:

***... også vi, når det blir krevet
for dets fred slår leir!***

*Her kjenner me oss heime
Og her me trivst og gror
Og vilde aldri byta
I nokon stad på jord*

(fra Totensangen av Anders Hovden)

Vi totninger er gla´e i Åsen vår!

Når det blir krevet, ”slår vi leir” for Totenåsens fred.

Vi må innrømme at det tok sin tid før det gikk opp for oss at ”Skreifjella vindpark” som ble omtalt i Oppland Arbeiderblad på forsommeren, ville gjøre om drøye 13 km² av Totenåsens kuperte huldrestry-trakter til en blanding av industriområde og trafikkmaskin. Da Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ga oss 11 dagers varsel med en liten enspalter-annonse i lokalavisen vår om det foreskrevne informasjonsmøtet for planer om nye kraftanlegg, kunne vi ikke riktig tro at det var sant. Vi var fortsatt i *blir´e no´ ta datta´a*-fasen og rakk ikke å tenne Trogstad- og Olsby-vardene, slik det ble gjort i gamle dager, når uvennlige inntrengere var oppdaget. Men da kvelden kom og NVEs leder for konsesjonsbehandling av vindkraftverk, Arne Olsen, ønsket velkommen, var den store salen i Kulturhuset på Skreia nesten fylt til siste plass.

Seksjonssjef Arne Olsen måtte i ettertid innrømme at av de over to hundre slike folkemøter han hadde arrangert, hadde det vel ikke vært 250 fremmøte så ofte – en gang i blant, kanskje. Og de som på kort varsel denne travle mandagskvelden i november, hadde skjøvet til side alle slags nyttige og nødvendige gjøremål, lot seg ikke skremme av *slik-blir-det*-fremstillingen til ”rettighetshaver” Havgul Clean Energy AS, eller av møtelederens formaning om at taletiden var satt til 3 minutter og ikke noe utenomstakk, takk! Vi skulle pent begrense oss til å komme

med våre krav om de saksforhold som vi ønsket utredet i den kommende konsesjonssøknaden. Basta.

Første taler var en yngre totning som hadde *kømmi hemmat tæl Toten*. I suveren *je´ krysser ingen*-stil (oversettelse for utenbygds: høy integritet, moralsk mot) trosset han regelstyringen. Han brød seg ikke om de foreskrevne minuttene og kom med en varm kjærlighetserklæring til Åsen vår og om *å høre heme en stann* (1). Møtelederen som *hadde vørti kommfermert* i pausen av en Åsvenn for måten han ville legge opp folkemøtet på, lot det skje. Etter at den brakende applausen hadde lagt seg, gikk det slag i slag med innlegg, hvor talerne med prisverdig saklighet argumenterte mot naturinngrepene og skiftevis satte ord på den glede og nytte ”Åsen” representerte for dem. Et tyve-talls innlegg insisterte på *å la Åsen vår være i fred*. Mange ganger nærmet det seg trampeklapp etter innleggene – til stor forskjell fra den spede støtten den eneste taleren for utbygning fikk.

Vi som holder på at Åsen vår er mer verd enn det den kan selges for, merket oss med glede budskapet fra formannen i Toten Almenning lodd nr. 5 – den største grunneiersammenlutningen i de østlige traktene av Totenåsen. Han uttrykte seg enkelt og klart: *Dætta har vi itte bedt om – Dætta vil vi itte ha!* Da de 473 berørte bruksberettigede og/eller grunneierne i to allmenninger og et privat grunneierlag fjorten dager senere kom med en omforent høringsuttalelse (2), gikk de *mot* realisering av planene om vindkraftanlegg. Da hadde ”Åsens Venner” rukket å danne en *krinsil* (totning for krets) til å målbære naturens og friluftslivets sak (3). Som pådriverne for den frie naturens egenverdi, kunne vi begeistret ta inn over oss den historiske situasjon at grunneierne og forsvarerne av det ”unyttige”, *når det blir krevet*, står samlet i synet på den fremtidige bruken av Totenåsen: Satsing på friluftsliv og rekreasjon som supplerer av skogsdrift for trevirke og biomasse.

*Og sola når um heia
Den stutte vinterdag
Og strålar langsmed Skreia
Med slikt eit venleg lag*

(fra Totensangen av Anders Hovden)

Vi som holder på naturens egenverdi – naturverd – har det imidlertid ikke alltid lett i vekstøkonomi-samfunn som vårt, der verdsetting i kroner og øre har fått forrang. I modernitetens målstyrte samfunn (4), er det ingen selvsagt plass for *gleden* – det gode livs

innerste vesen – i beslutninger om inngrep i natur. Det går på livskvaliteten løs, når vi ikke lenger prioriterer tilhørighet, trygghet, vennskap – og kjærlighet. Vi har uheldigvis fått det for oss at i vårt demokrati skal det målbare gå foran kvalitet. Vi i ”Åsens Venner” går ikke med på at det økonomisk målbare skal ha forkjørsrett for kvalitet og at det norske samfunnet mer og mer tuftes på en verdi: NOK. NOK har vi *nok* av! Natur kan ikke produseres. Natur blir aldri gammeldags. Vi går ikke med på en økonomisk tenkemåte, der bare det vi har lite av, har stor verdi (5). I moderne vekstøkonomier øker jo naturens salgsverdi i takt med at vi bygger ned naturen! Arne Garborg så tidlig følgene av å måle alt i penger, kroner og øre, NOK:

For pengar kann ein få alt, heiter det.

– Nei, ein kann ikkje det.

*Ein kann kjøpa seg
mat, men ikkje mathug,
dropar, men ikkje helsa,
mjuke senger, men ikkje svevn,
lærdom, men ikkje vit,
stas, men ikkje venleik,
glans, men ikkje hygge,
moro, men ikkje gleda,
kameratar, men ikkje venskap,
tenarar, men ikkje truskap,
gråe hår, men ikkje æra,
rolege dagar, men ikkje fred.*

*Skalet av alle ting kann ein få for pengar.
Men ikkje kjernen; den er ikkje for pengar fal.*

(Um Pengar av Arne Garborg)

“**Skalet av alle ting** kann ein få for pengar”, sier Garborg (1851 – 1924), men: “...ikkje kjernen”. Til kjerneverdiene hørte etter den samfunnskritiske dikterens syn *glede og vennskap*. For den norske arkitekten Christian Norberg-Schulz (1926 – 2000) var vennskap også en kjerneverdi, ikke alene i vårt forhold til medmennesker, men også til natur. Han ble verdenskjent for sine tanker om at bygging av hus egentlig handler om å skape gode *bo*-forhold. Norberg-Schulz hentet inspirasjon fra de gamle romernes forestilling om *genius loci* – ”stedets ånd” — og kom til at *å bo er å føle vennskap med stedet*. På spørsmål om hvilke stedsegenskaper vi må bli venner med for å kunne bo, svarte han: ”Etter mitt skjønn er det umulig å besvare slike spørsmål ved naturvitenskapelige laboratorieforsøk”. Han fremholder den personlige erfaringen fremfor den abstrakte kunnskapen (Garborg: lærdom) og konkluderer med at: ”Vennskap har med *kvaliteter* å gjøre” (6).

Norberg-Schulz gir i en artikkel om hvordan vi i det moderne samfunnet forholder oss til vann (7), et eksempel på hvordan naturvitenskapens abstrakte kunnskap, brukt uten kjærlighet til vannet i seg selv, kan føre til at virkeligheten reduseres til to bokstaver og ett tall: H₂O. Bevæpnet med regeltenkningens formelverk, kan vi produsere kWh til kraftkrevende industri – eller tungtvann til fremstilling av atomvåpen. Med abstraksjonen kan *tingene selv* gå tapt, konkluderer Norberg-Schulz: "... blomster og trær, dyr og mennesker, jord og himmel". Det er sandelig ikke rart at naturen lider og reduseres til "ressurs", når vi aldri får vite hva tingene egentlig *er*".

På norsk skriver vi ordet "ressurs" med to s-er. Når vi ser nærmere på ordet, finner vi at det er satt sammen av to ord som begge har sine røtter i latin. Vi drar kjensel på ordet "surs" som ligner på det engelske *source* og betyr kilde. "Res" oversettes ofte med det vidtfavnende ordet "ting". Når vi kaller vann en "res-surs", reduserer vi det livgivende vannet til "ting-kilde". Når vi begrenser oss til naturvitenskapens forskrifter for det målbare, risikerer vi at vannet mister sin smak, sin farge og sitt vesen som kroppsvæske, som elver, som hav, som skyer på himmelen, som snø... Da mister vi også våre hemninger i vår bruk av vann – og av natur i sin alminnelighet. Havgul Clean Energy AS demonstrerer med sin melding til NVE om en fremtidig "vindpark" på Totenåsen en rendyrket "ting-kilde"-tenkning uten den ringeste forståelse for hvordan vi Ås-venner kjenner det:

*Her kjenner me oss heime
Og her me trivst og gror
Og vilde aldri byta
I nokon stad på jord*

(Totensangen av Anders Hovden)

En annen internasjonalt kjent, norsk tenker og gallionsfigur for sammenføyningen av filosofien og økologien til øko-filosofi, Arne Næss (1912 – 2009), kom etter moden overveielse som Norberg-Schulz, til at naturvitenskapen fratår virkeligheten det kvalitative innholdet – *is stripping the things of (their) qualities* (8). Næss peker på at prisen for å underkjenne subjektiviteten – praktisk utøvd av Norberg-Schulz i forhold til *stedet* – blir vi ikke bare overflatiske i vår tenkemåte. Vi undergraver vår evne til å *identifisere* oss med blomster og trær, dyr og mennesker, elver og fjell og bedriver smertefri "verdiskaping" – les NOK-skaping i natur/av natur.

Den alvorligste advarselen mot å frata virkeligheten innholdet kommer – nok ganske overraskende for mange – fra den fremste blant likemenn i den fornemste og mest respekterte av alle former for naturvitenskap: Teoretisk fysikk. Vi snakker om nobelprisvinneren Albert Einstein. Hans testamente til oss er ikke bare $E = m c^2$ (som har gitt opphav til så vel kjernekraftverk som atombomber), men at erfaring/skjønn ikke må settes i skyggen i forhold til abstraksjon og regeltenkning (9):

Til naturens hemmeligheter fører ingen logikkens vei. Bare erfaring gjort med innlevelse og tolket med intuisjon kan åpne veien dit.

For at vi skulle skjønne at dette utsagnet ikke var tenkt som en aforisme, men som en allmenngyldig tese, la han oss også på minne at (10):

Den sivilisasjonen vi har utviklet har alvorlige og fundamentale problemer som ikke kan løses ved å fortsette å tenke som vi konsekvent har gjort i lang tid.

John Aage Gjestrum (1953 – 2000), en nyskapende, lokal tenker med et omfattende, internasjonalt engasjement (11) som i sin tid skapte Økomuseet på Toten, skriver i 1987 i et avsnitt i boken "Landskapet på vestsida av Mjøsa" (12) om vårt forhold til det miljøet vi lever i og som ikke endrer seg: "Dette har vi vokst sammen med – det er blitt en del av vår identitet." Og han fortsetter:

Det kan være noen gamle trær, et lite vannspeil, eller noen gamle bygninger. Vi vet det er verd noe for oss, – men må vi omsette dette i penger, i rasjonell, økonomisk produksjon slik vi i dag skal utnytte alt?

Gjestrum peker på den store betydningen følelsen av sammenheng har for oss mennesker og slår fast at den ikke er skapt av konservatorer eller historikere:

Behovet for denne sammenhengen ligger antakelig nedfelt i oss. Men ofte er det først når et miljø er ødelagt at vi oppdager at noe verdifullt er blitt borte.

"Åsens Venner" har her trukket frem en norsk arkitekt, en pioner for økomuseer, en fagfilosof og en ener i naturvitenskapen – alle med internasjonalt ry – som våre hjelpere til å få frem at *naturen er kulturens hjem* (13). Vi kunne gått til fag som psykologi, antropologi eller medisin og funnet bekræftelse for hva som kjennetegner det gode liv. Uten erfaring med naturens kvaliteter blir vi hjemløse i verden. Når vi blir hjemløse i vår livsvirkelighet mister vi grunnlaget for trygg identitetsdanning som forutsetning for et liv i skaperglede (14). Og som

mediene daglig minner oss om, blir et stadig større antall mennesker og samfunn mer og mer hemningsløse i sin omgang med natur. ”Det kan være noen gamle trær, et lite vannspeil...”, skriver Gjestrum og fortsetter: ”Vi vet det er verd noe for oss (...) Dette har vi vokst sammen med – det er blitt en del av vår identitet – (men) må vi omsette dette i penger, i rasjonell, økonomisk produksjon?”

Prosjektutviklerfirmaet Havgul Clean Energy AS melding til NVE er en Trojansk hest av et dokument om planer som vil ”omsette dette i penger (...) dette vi har vokst sammen med – det (som) er blitt en del av vår identitet”. Elementær folkeskikk tilsier at *fræmen* føyer seg etter skikk og bruk der de er gjester. Vi, undertegnede ”Åsens Venner” oppfordrer våre ubudne gjester til å:

La Åsen vår være i fred!

Skreia, den 31. desember 2010

Østre Toten jeger og fiskerforening lodd nr. 3

Toten jeger og fiskerforening lodd nr. 4

Totenviken jeger og fiskerforening lodd nr. 5

Viken Skiklubb

Olavskilden Arbeidslag

Skjeppsjøen hytteforening

Hytteforeningen i Toten Almenning lodd nr. 5

Norges Naturvernforbund avd Gjøvik/Toten Land

Den Norske Turistforening Gjøvik og Omegn

Norsk Ornitologisk Forening Toten

Forum for natur og friluftsliv Oppland – FNF-Oppland

De personlige medlemmene:

Kjell Haugen, Håvard Melbye, Nils Faarlund

De innbudte medlemmene:

Bjørn Vidar Lie og Mari Skjelstad (9 år)

*... og alle Åsvennene som sluttet seg til underskriftskampanjen
innen uttalefristen for Østre Toten kommune den 17. februar 2011
(sendes som egen ekspedisjon)*

Vedlegg – se de følgende sider!

Vedlegg

- I. "Åsens Venner" – HVORFOR – HVEM – HVORDAN
- II. Om norsk friluftslivstradisjon og Totenåsens naturverdier
- III. Norsk energipolitikk i endring – nedprioritering av vindkraft
- IV. "Åsens Venner": Åtte tungtveiende forhold som tilsier kansellering
- V. "Åsens Venner": Prioriterte tema i en eventuell konsekvensutredning
- VI. Illustrasjoner – tegner, fotografer
- VII. Kilder, henvisninger

*****

Vedlegg I:

"Åsens Venner"

HVORFOR – HVEM – HVORDAN

Forhistorien

På forsommeren 2010 kunne totninger lese i avisen at firmaet Havgul Clean Energy AS hadde til hensikt å utvikle prosjektet "Skreifjella vindpark". I august uttalte prosjektutviklerne til Oppland Arbeiderblad at planen gikk ut på å installere 70 vindturbiner med navhøyde 100 m og vingefang 112 m i traktene øst for Skjeppsjøen på Totenåsen. I begynnelsen av september begynte noen natur- og friluftslivinteresserte Åsvenner å ane uråd. Etter kontakt med de tre grunneierlagene, Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og rettighetshaveren kom det til de første rådslagningene med deltakelse fra lokallagene av Norges Naturvernforbund (NNV), Den Norske Turistforening (DNT) og Norges jeger- og fiskerforening (NJFF) og fylkeslagene av NNV og Forum for natur og friluftsliv – FNF Oppland.

Da et medlem av samarbeidsgruppen i månedskiftet oktober – november snappet opp nyheten om at NVE allerede fjorten dager senere ville arrangere folkemøtet som skal ta vare på den foreskrevne informasjonen til allmennheten, rakk ikke kretsen av Åsvenner å konstituere seg i forkant av møtet i Kulturhuset på Skreia den 15. november. Det ble med et kort samråd før

folkemøtet begynte. Til tross for at NVE kun hadde gitt totningene 11 dagers frist til å komme fra *blir 'e no ta dætta 'a*-fasen til å få seg forelest av Havgul-talsmennene i nærvær av NVEs konsesjonsbehandlere, at *slik blir det*, så tok et tyvetalls Åsvenner ordet med skiftevis faktabasert argumentasjon og kjærlighetserklæringer til Totenåsen. Omlag 250 fremmøtte ga med brakende applaus tydelig uttrykk for at de som tok ordet hadde deres fulle tillit. Siger og skriver en taler argumenterte for vindkraftanlegg på "Åsen". Han høstet ikke nevneverdig applaus.

Den 24. november 2010 kom det så til det første, formelle møtet. I møtereferatet heter det:

Vi konstituerer oss under navnet "Åsens venner". Det blir utpekt en kjernegruppe i arbeidet videre. Representanter i denne kjernegruppen er Nils Faarlund, Paul Lindviksmoen, Jan Skjølas, Tom Dalhøy, Olav Kålås og Steinar Bruun. Med disse representantene, er de sentrale foreningene representert. Steinar påtar seg en rolle som koordinator for gruppen.

I to påfølgende møter ble oppmerksomheten rettet mot å få flere organisasjoner med i arbeidet, samle mer informasjon om energipolitikk og erfaringer med vindkraftanlegg, så vel som ferdigstilling av et fellesdokument i tide til den annonserte behandlingen av saken i kommunestyret i Østre Toten den 16. desember. Da det viste seg at leveringsfristen for saksdokument var satt til den 7. desember, ble det en hektisk tid, ikke minst på grunn av at "Åsens Venner" også ønsket å møte alle politiske partier som er representert i kommunestyret før det avgjørende kommunestyremøtet. Nær leveringsfristen den 7. desember og på forespørsel om en halv dags utsettelse, kom det frem at kommunen hadde fått utsettelse med levering av sin høringsuttalelse til den 17. februar. "Åsens Venner" som fortsatt måtte holde seg til leveringsfristen 1. januar 2011 for levering av høringsdokument, fikk dermed anledning til å finne frem til det følgende arbeidsmønster for samarbeidsgruppen – eller *krinsilen* – som det heter på totning.

HVORFOR

"Åsens Venner" samarbeider *for* at traktene på Totenåsen som ligger øst for Skjeppsjøen, omgitt av og inneklemt mellom 4 naturreservater, skal få beholde sin egenart til glede og nytte for alle som i nåtid og fremtid på allemannsrettens vilkår søker til fri natur (natur som får beholde sine årsrytmer, døgnrytmer og vekstrytmer). Kjøl og ror for vår tenke- og handlemåte er den norske friluftslivstradisjonens verdier – *menneskeverd* og *naturverd*. Vindkraftanlegg

og tekniske inngrep med lignende virkning vil på kort og langt sikt føre med seg en hensynsløs tilsidesettelse av disse verdiene.

HVEM

”Åsens Venner” er en samarbeidskrets – en *krinsil* – av organisasjoner, institusjoner og enkeltpersoner som slutter seg til arbeidet for at Totenåsens frie natur skal få de beste livsvilkår og som samtykker i å følge gitte arbeidsmønster. Stifterne er:

Østre Toten jeger og fiskerforening lodd nr. 3
Toten jeger og fiskerforening lodd nr. 4
Totenviken jeger og fiskerforening lodd nr. 5
Viken Skiklubb
Skjeppsjøen hytteforening
Hytteforeningen i Toten Almenning lodd nr. 5
Naturvernforbund i Gjøvik, Toten og Land
Den Norske Turistforening Gjøvik og Omegn
Norsk Ornitologisk Forening Toten
Forum for natur og friluftsliv Oppland – FNF-Oppland
Og de personlige medlemmene:
Kjell Haugen, Håvard Melbye, Nils Faarlund

“Åsens venner” har tre former for medlemskap:

- Medlem som forening eller institusjon
- Medlem som enkeltperson
- Innbudt medlem

Innbudte medlemmer er enkeltpersoner som støtter verdiorienteringen og arbeidet til “Åsens Venner”, men som ut fra sin aktuelle rolle i samfunnet ikke umiddelbart finner det aktuelt å slutte seg til *krinsilen*.

Den 20. desember ble følgende personer innvotert som innbudt medlem i “Åsens Venner”:
Ordfører Hans Seierstad, sogneprest Bjørn Vidar Lie i Balke menighet, kommunalsjef Arne Julsrud Berg og Mari Skjelstad som i en alder av 9 år gikk selvstendig ut i mediene med sitt eget budskap om å *la Åsen være i fred*.

HVORDAN

“Åsens Venner” knytter i sitt arbeid an til en mer enn 40-årig, norsk tradisjon for naturvennlig samfunnsutvikling, basert på økologisk tenkning med menneskeverd og naturverd som kjøl og rotor for handling: Øko-filosofi. Naturvitenskapen økologi og en verdiorientering med støtte i

fagfilosofien ble for første gang føyd sammen under Stetind i 1966 (15) og bidro til at Norge før andre land i vår kulturkrets etter Mardøla-aksjonen i 1970 (16) kom i gang med å virkeliggjøre en grønn politikk.

Når “Åsens Venner” knytter an til vår norske tradisjon for naturvennlig samfunnsutvikling, vil det si at vi med den norske filosofen Skjervheim ønsker “å overtyda”, ikke “å overtala” (17). Vi fremmer vår tenkemåte og våre verdier uten å la oss trekke inn i verbale slagsmål eller personangrep. Til denne tradisjonen hører også at vi i vår beslutningsprosess går inn for omforente løsninger. Omforente beslutninger er ikke alltid mulige, når tiden er knapp. Vår løsning er da at fellesdokumentene krever enighet. Der vi ikke greier å få det til, kan den enkelte, eventuelt en eller flere grupper bruke sine dokumenter på egne vegne.

Til å stå for møteinnkalling, lede møter og føre ordet på vegne av “Åsens Venner” peker fellesskapet ut en tillitsvalgt med personlig, gjerne også foreningsmessig tilknytning til Åsen.

Skreia, den 20. desember 2010

*Østre Toten jeger og fiskerforening lodd nr. 3
Toten jeger og fiskerforening lodd nr. 4
Totenviken jeger og fiskerforening lodd nr. 5
Viken Skiklubb
Skjeppsjøen hytteforening
Hytteforeningen i Toten Almenning lodd nr. 5
Naturvernforbundet i Gjøvik, Toten og Land
Den Norske Turistforening Gjøvik og Omegn
Norsk Ornitologisk Forening Toten
Forum for natur og friluftsliv Oppland – FNF-Oppland
Og de personlige medlemmene:
Kjell Haugen, Håvard Melbye og Nils Faarlund*

*****

Vedlegg II:

Om norsk friluftslivstradisjon og Totenåsens naturverdier

Norge har en enestående friluftslivstradisjon: Norge er ikke som andre nasjoner i Europa. Nei, det er ikke å ta munnen for full! Forresten er det ikke vi nålevende som skal berømmes og takkes for det heller. Det er våre tipp-tipp-tipp-oldeforeldre som vi skal takke. De hadde en fortrolighet med vårt furete og værbitte land som det stiger frem fra sjøen til skog og mark og tindenes verden som skapte dem et internasjonalt ry som "edle ville". Det var den innflytelsesrike fransk-sveitsiske filosofen Jean-Jaques Rousseau (1712 –1778) som etter å ha streifet omkring i Europa mot slutten av 1700-tallet, først hedret fjellfolket i Alpene på denne måten (18).

I en tid da den industrielle revolusjon hadde gjort de store byene på Kontinentet og De britiske øyer til støyende, tåkefylte og tungt forurensede steder som minst av alt egnet seg som oppholdssteder for mennesker, spredde Rousseaus budskap seg som ild i tørt gress: Fjellfolket var foredlet gjennom et liv i en storslagen fjellverden, fordi de hadde utviklet en livskunst i møte med natur som fikk utfolde seg fritt. Europas kunstnere ble grepet av tanken om *fri* natur som det ideelle hjem for det gode liv. Med bildende kunst, diktning og musikk reiste de en mektig protestbevegelse mot det moderne, tekniske misbruket av fri natur (19). I ettertid har denne naturvennlige protestbevegelse fått betegnelsen Romantikken – kanskje på grunn av at naturen og menneskets egenverdi ble gitt forrang fremfor salgsverdier i en teknifisert verden.

Det nye kunstuttrykket fenget hos det bedre borgerskap som hadde tjent seg rike på naturødende produksjonsformer. Verkene som uttrykte filosofien om at naturen i sin frie form var mer verd enn det den kunne kjøpes for, førte ikke bare til at de velhavende åpnet lommebøkene. Borgerskapet dro til fjells for selv å bli foredlet. Betegnelsen for en slik nymotens pilegrim ble *tourist* (som bokstavelig betyr en som drar rundt – langt fra noe selvforklarende ord). Men nå kjenner vi nordmenn oss igjen. Vi skjønner hvorfor vi har Den Norske Turistforening. Vanskeligere er det å forstå hvordan vi i u-landet Norge den gang skulle få en slik organisasjon allerede i 1868 – før våre naboland og bare 5 år etter Tyskland/Østerrike og Sveits (20)!

Hvorfor friluftsliv gjør oss norske

Her er vi ved forklaringen på at vi har en særegen friluftslivstradisjon i Norge. Selv om vi den dag i dag har turistforeninger, har vi nemlig for lengst byttet ut det franske *tourist* med det originale, norske ordet *friluftsliv*. Vi er ikke bare så heldige å arve en enestående friluftslivstradisjon. Vi kan også vise til at vår stadig verdenskjente forfatter, Henrik Ibsen, var den første til å sette ordet på trykk i eposet ”Paa Viderne” allerede i 1859 (21). Blant våre tipp-tipp-tipp-oldefedre var det noen som ikke kunne beskyldes for å være heimfødinger. I Christiania og Bergen, Trondheim og Tromsø holdt de seg orientert om tidens trender. Blant dem var stifterne av DNT som så mulighetene til å bli regnet til ”de edle ville” ved å dra til fjells. Men de hadde et mye større prosjekt. De ville gjøre det kjent i Europa at nordmenn var like edle som fjellfolket i Alpene. Og at nordmenn dermed i nasjonalromantikkens tid kvalifiserte landet til status som en selvstendig nasjon.

Godt hjulpet av begavede, norske kunstnere som I. C. Dahl, Thomas Fearnley, Hans Gude – og innvandrertotningen Peder Balke – og med støtte av nasjonsbyggere som Fridtjof Nansen, ble Norge selvstendig i 1905. Igjen er vi våre forfedre stor takk skyldig. Ideen med å definere den norske, nasjonale identiteten ut fra en kultur av ”edle ville”, gjorde norsk nasjonalisme både ikke-voldelig og naturvennlig. Vi kan glede oss over denne enestående arven. Den dag i dag er Norge den eneste nasjonen i Europa som har oppnådd sin selvstendighet uten å føre krig.

Selv om få nordmenn i dag er vel bevandret i historiefaget, finnes det tydeligvis en anelse hos de fleste av oss. Da det i Friluftslivets år 1993 ble gjort en spørreundersøkelse (22), svarte 9 av 10 av et representativt utvalg at de deltok i friluftsliv. I Norge arrangerer vi ikke bare Friluftslivets år med statstøtte. To ganger siden midten av 1980-årene har hele 4 regjeringer utredet sin friluftslivspolitik i form av stortingsmeldinger (på grunn av regjeringsskifter ble bare to trykket (23, 24) – så stor var den tverrpolitiske enigheten at omskrivningene knapt er nevneverdige!).

I stillheten demrer det gode livs verdier

Hva fremhever så nordmenn sine motiver for å delta i friluftsliv? Viktigst er ”stillhet og ro” med nesten 90% oppslutning. Over 50% søker ”naturens mystikk”. Mange nevner selvfølgelig muligheten til å ferdes sammen med familie, venner og kjente. De som vil sanke bær, jakte og fiske utgjør en andel som er sammenlignbar med dem som er mest opptatt av den idrettslige utfoldelsen. Av svarene i den refererte spørreundersøkelsen (22) ser vi at friluftslivets tradisjonelle egenart og verdier fra nærmere 150 år tilbake – Romantikkens tenkemåte og verdier – er levende i dagens Norge. Friluftslivets verdier er naturens egenverdi – naturverd – og menneskeverd. Totninger er som nordmenn flest - engasjert i friluftsliv!

Av måten våre medier dekker ferdsel i natur, gjerne under betegnelsen friluftsliv, får vi inntrykk av at det er idrettens *raskere, høyere, sterkere* som gjelder. Men nei, dette er et medieskapt bilde. Det er naturmøtet folk søker (25). Selv om vi nordmenn ikke alltid er så stillfarende, når vi er under vegs, stilner praten når stemningen er der. Og i stillheten demrer det gode livs verdier. Skogens dikter – Hans Børli – som kjente skogen etter et langt arbeidsliv bak seg med øks og sag – sa det slik:

*Vi kan være glad vi lever i et land
hvor det ennå så lenge finnes rom nok,
tonende lydrom av avstand
rundt stillhetens klare tone.*

*Denne stillheten
er en stor og dyp verdi.*

Å ta i bruk Totenåsen til vindkraftproduksjon er uforenlig med det norske friluftslivets tradisjonelle verdier. Det vil frarøve oss de spennende oppdagerferdene, de stille stundene, vår besinnelse på det gode livs verdier og brutalt rive opp totningenes følelse av ”å høre heme en stann”.

La Åsen vår være i fred!

Vedlegg III:

Norsk energipolitikk i endring – nedprioritering av vindkraft

Med tverrpolitisk enighet i Stortinget ble den norske energipolitikken i gjenreisningens tid etter 2. verdenskrig basert på vannkraft. Rjukan-gründeren Sam Eyde viste veg med utbygningen av verdens største kraftstasjon, Vemork, som fra 1911 leverte elektrisk energi til fremstilling av nitrogengjødsel etter Birkeland-Eyde-prosessen. Midt på 1960-tallet hadde en forsert utbygning av vassdrag i norske fjelltrakter til bruk i kraftkrevende industri, bidratt vesentlig til den økonomiske veksten og velstandsutviklingen i landet. Men ”utviklingen” som det het den gangen, hadde også ført med seg omfattende skadeverk på fri natur (26).

En naturvernbevegelse som så smått ble til etter som oppkjøpet av norske fossefall grep om seg fra begynnelsen av 1900-tallet, kunne ikke hamle opp med den tverrpolitiske gjenreisningsiveren i etterkrigsårene. Kjærlighetserklæringer til norsk fjellnatur og fagbiologers appell om vern av sjeldne arter prelet av. Den internasjonalt kjente botanikeren Rolf Nordhagen (1894 – 1979) som forsøkte å stoppe utbygningen av vassdraget i Aurlandsdalen for å verne den utrydningstruede, ville rabarbraen der, styrket ikke tiltroen til argumenter fra akademiske fagfolk... I Norge skapte vi imidlertid fra 1966 en ny giv i

naturvernet ved å ta naturvitenskapen økologien i bruk i påvisningen av skadene som fri natur ble utsatt for ved oppdemming av reservoarer og tørrlegging av vassdrag (15).

Gjennomslaget for denne faktabaserte tenkemåten kom med Mardøla-aksjonen 1970 (16). Det lyktes riktig nok ikke å forhindre utbygningen av en foss som i vårflommen var blant de høyeste i verden. Men den første sivile ulydighetsaksjonen av betydning i Europa mot tunge naturinngrep ga opphavet til en ”grønn”, politisk bølge i Norge utover i 1970-årene. Det var sammenføyningen av en naturverd-filosofi som kjøl og ror for økologiens objektive tenkning til *øko-filosofi*, som åpnet for en naturvennlig samfunnsutvikling (27). Eksempelene i praktisk politikk – også kalt økopolitikk – finner vi i visjonen som gikk under betegnelsen ”likevektssamfunnet” (16) og som ga seg utslag i landbrukspolitikken, i samferdselspolitikken med jordvern og ikke minst i at det etter hvert ble umulig å fortsette å ta store vassdrag i bruk til kraftproduksjon – selv om vannkraften var ”fornybar”.

Helhetstenkningen drukner i oljeflommen

Hva ble det så til med de økopolitiske føringen for samfunnsutviklingen, herunder energipolitikken? Helhetstenkningen druknet i oljeflommen fra Nordsjøen. Forståelsen for at fri natur er mer verd enn det den kan selges for – naturverd tenkningen – ble feid til side av nytte-kost-kalkyler med kroner og øre som eneste verdimål. Den økonomiske vekst-tenkningen akselererte så med ”frisleppet” i norsk økonomipolitikk i 1980-årene. Men naturen slo tilbake og de vestlige velstandssamfunnene måtte i det minste ta inn over seg økologiens lovmessigheter. I 1987 fikk vi FNs program for en samfunnsutvikling med fokus på hensynet til ”miljø” og fremtidige generasjoner – såkalt ”bærekraftig” utvikling – som kjent med vår mangeårige statsminister Harlem Brundtland som gallionsfigur (28). Rio-konferansen 1992 (29) satte så bl. a. klimaproblemene og biologisk mangfold fra ”Vår felles framtid”-programmet på dagsordenen uten at det forandret en mer og mer CO₂-drivende, norsk energipolitikk for virksomheten på hjemmebane, så vel som for våre eksportnæringer (30).

Naturen slår tilbake – ”bærekraft” og ”fornybar” blir trylleformler

I det nye årtusen kom etter hvert advarslene fra naturen i form av alarmerende, naturvitenskapelige målinger av temperaturforhold og klimagasser, men også i form av meldinger om ualminnelig is-smelting, uvær, flom og andre naturkatastrofer stadig tettere (31). I vårt målstyrte, politiske system fikk vi etter Rio 92 inn en bærekraft-retorikk – slik som energiproduksjon fra ”fornybare” kilder og reduksjon av ”klimagassutslipp” – uten at det har

gitt noen vesentlige, praktiske bevis for en endring av norsk energipolitikk. I følge Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) er olje- og gassvirksomheten "utslippsverstingen" (32). Prestisjeprosjektet "månelanding" skulle avhjelpe en stadig vekst i CO₂-forurensningene, men Regjeringens fagre løfter er langt fra å bli realisert. Når det gjelder 3 TWh-målsetning for vindkraftproduksjon innen utløpet av 2010, er fasiten ved fristens utløp at rundt 30% kan leveres (33).

Nasjonale og internasjonale kapitalinteresser innen vindkraftproduksjon har imidlertid utnyttet fordelene av at Norge har havnet i bakleksa, både i Rio-prosessene og med hensyn til EUs krav om produksjon av energi etter Fornybardirektivet (se f. eks. 34). Regjeringen har satset våre skattepenger i subsidier av størrelsesorden en halv milliard kroner til enkelte utbyggere og stilt enda mer i utsikt i form av "grønne sertifikater" (35). Man har lukket øynene for FN-programmets målsetning om hensyn til "miljø og fremtidige generasjoner" ved å åpne for en teknologi som med sine veganlegg og installasjoner gjør naturlandskap om til anleggsområder. Dertil kommer de svære økologiske fotavtrykkene – forstått som naturbelastningen ved utvinning av råstoff, foredling av materialer, ferdigstilling, transport og montering av vindturbiner (36, 37). Når det i tillegg har vist seg at teknologien er sårbar (38), at anleggene bare produserer pluss-minus en tredjepart av året og at subsidierte vindkraftanlegg bare kan levere strøm til konkurransedyktige priser, når det er tilstrekkelig ledningskapasitet til eksport (39), kunne det bare være et spørsmål om tid før Regjeringen innså at begrepet "fornybar" i energiproduksjon ikke kan være det eneste kriteriet for at en teknologi får første prioritet.

Vindkraften defineres ut p g a økologisk fotavtrykk – og manglende lønnsomhet

Da det gjensto en drøy måned av året 2010 og bare en tredjedel av måltallet for vindkraftproduksjon i Norge på 3 TWh var nådd, fikk vi i ekspressfart signaler om revisjon av politikken for elektrisk energiproduksjon. På miljøkonferansen ZERO 10 uttalte statsminister Jens Stoltenberg den 22. november at "vi er ikke sikre på om 1 TWh ny vindkraftproduksjon erstatter, eller kommer i tillegg til forurensende energiproduksjon". Stoltenberg sa seg også "usikker" på effekten av det planlagte markedet for grønne sertifikater: "Vi vet ikke om det øker strømforbruket eller erstatter fossil energi" (40).

Olje- og energiminister Terje Riis-Johansen konkretiserte senere i samme uke regjeringens

satsing på vannkraftanlegg i anledning av styrkingen av Statkrafts egenkapital med 14 milliarder kroner: “Vi har utviklet Norge med vannkraft. Vi forventer at Statkraft nå produserer mer ren energi, utvikler ny teknologi og hjelper til med å øke energien på vannkraften. Vi står nå overfor vannkraftens gullalder - fornybar energi som kan lagres er unikt” (41).

For “Åsens venner” er det gledelig å registrere at norsk energipolitikk er i endring. I Norge har vi i oljealderens tid lenge hatt en forvaltning som har oversett naturens egenverdi. Vindkraftens forkjempere har oppnådd fordelsbehandling fordi våre politikere, uansett politisk farge, har hatt en “grunn, økologisk forståelse” av fornybar energi (professor Arne Næss internasjonalt kjente betegnelse – se 42). Blågrønne og rødgrønne regjeringer har latt seg blende av at vind er “fornybar” og oversett de tunge naturinngrep og det svære, økologiske fotavtrykket (i vid forstand) som følger med vindturbinteknologien. SV-lederen Kristin Halvorsen bekrefter Regjeringens endrede prioritering av fornybare energikilder: “Vi vil at Statkraft skal være aktiv innen ny, fornybar energi, og investere i ren energi som vannkraft...” Den tidligere finansministeren gjør det også klart at “avgjørelsene tas selvsagt på kommersielt grunnlag” (43). Tydeligere kan ikke nedprioriteringen av den oppsiktsvekkende dyre og naturødende vindkraften formuleres.

OED og NVE får nå føringer (40, 44) for å satse tungt på en naturvennlig opprustning av vannkraftverk med ny teknologi. Nedbetalte pengemaskiner lar seg ruste opp uten alvorlige følger for natur. Olje- og energiministeren formulerte seg nylig slik: “Vi står nå overfor vannkraftens gullalder – fornybar energi som kan lagres er unikt”. Optimister blant oss vil si at vi skimter en fornyelse av den grønne, økopolitiske bølgen fra begynnelsen av 1970-tallet med vekt på det gode liv som er *fornybart* i generasjoner i en naturvennlig fremtid (45). Da må imidlertid energipolitikken utnytte de mest lønnsomme og naturvennlige tiltakene, nemlig uten nye naturinngrep ta i bruk mer effektiv vannkraftteknologi, bremse sløsing med elkraft og satse på energigjerrige produksjons- og transportmetoder (jfr. stetinddeclaration.com).

*****

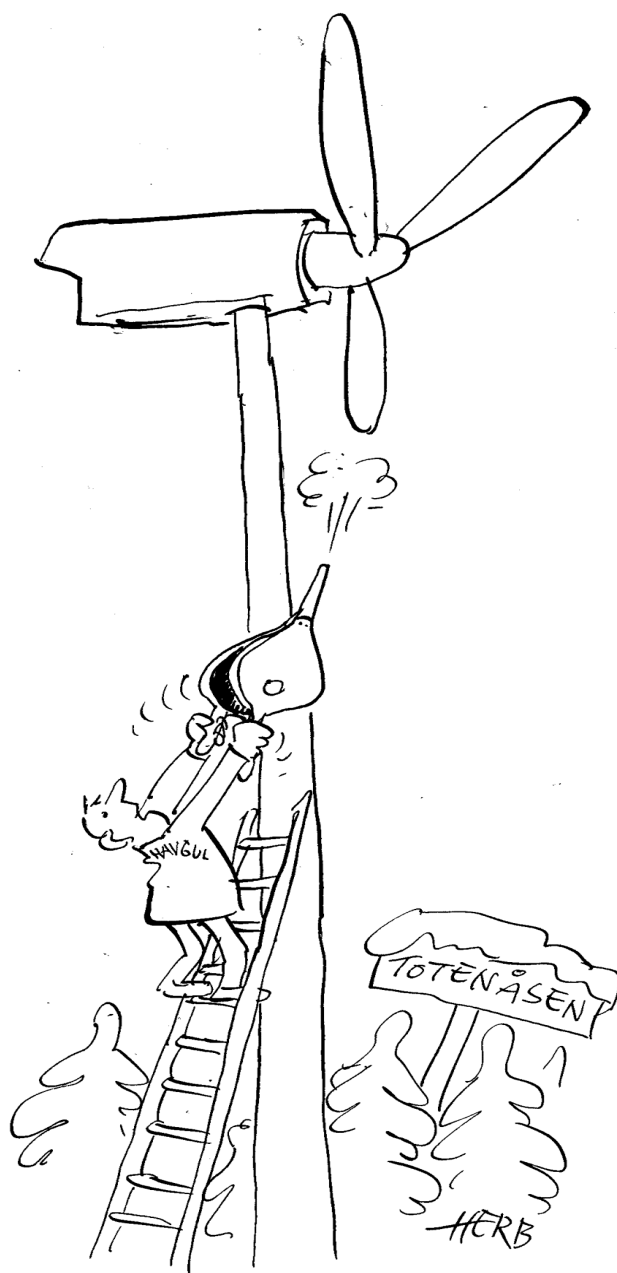
Vedlegg IV:

“Åsens Venner”: Åtte tungtveiende forhold tilsier kansellering

“Åsens Venner” forventer at rettighetshaveren skrinlegger planene om “Skreifjella vindpark” før konsekvensutredningsfasen settes i gang. Åtte tungtveiende forhold tilsier kansellering:

- Statsministeren og olje- og energiministerens nyorientering i forhold til vindkraftens sviktende energieffektivitet og lønnsomhet (40, 41, 43)
- De brutale naturinngrepene i kuperte skogstrakter med større myrområder nær, eller inneklemt mellom, ikke mindre enn 4 – fire – naturreservater (45)
- Det svære, økologiske ”fotavtrykket” for vindturbiner av den aktuelle dimensjon (fra råstoffutvinning til driftsklart anlegg) (36, 37)
- Alvorlige følger for livsvilkårene for vilt og vekster i sin alminnelighet, og sjeldne arter/rødliste-arter spesielt (47)
- Den sårbare teknologien (38) som vil bli en kontinuerlig trussel mot drikkevannskilder, gyteområder og livsrommet for dyr og vekster (47)
- Den ødeleggende virkningen for et friluftslivsområde med kvalitet i traktene på vestsiden av Mjøsa med få, inngrepfrie soner (47)

- En massiv forstyrrelse av landskapsbildet for folk på land og vann sør for Gjøvik og Hamar og sørover mot Minnesund med følger for trivsel, prissetting av eiendommer, m. m.
- Planene om et vindkraftanlegg på Totenåsen er et nytt eksempel på den “salami-taktikk” som fortsatt preger norsk energipolitikk og som ser bort fra at hver nytt anlegg frarøver oss nålevende – og – fremtidige generasjoner *fri* natur: Natur med en kvalitet som ikke kan produseres og som aldri blir gammeldags

Vedlegg V:

“Åsens Venner”: Prioriterte tema ved en eventuell konsekvensutredning

Dersom rettighetshaveren ikke oppgir planene om et vindkraftanlegg på Totenåsen, vil “Åsens Venner” legge særlig vekt på krav til angivelse av *den nøyaktige plasseringen* av turbiner og at *alle* vegtraséer som følger med anlegget, tegnes inn på kart i målestokk 1: 5000 – et krav som NVEs seksjonsleder Arne Olsen bekreft gyldigheten av under folkemøtet på Skreia den 15. november 2010 (49). Vi krever også at plassering av turbiner og eksempel på veianleggenes skjæringer og fyllinger anskueliggjøres ved hjelp av fotografiske animasjoner. Vi vektlegger ikke minst kravet til en komplett dokumentasjon av det økologiske fotavtrykket for vindturbiner med tilbehør og transport. Vår liste over prioriterte tema er som følger:

- Redegjørelse for prosjektets lønnsomhet *ved levering til innenlands bruk vinterstid* i henhold til statsministeren og olje- og energiministerens nyorientering i forhold til vindkraft (se vedlegg III. Norsk energipolitikk i endring – nedprioritering av vindkraft).
- Beskrivelse av de svære naturinngrepene nær 4 naturreservater i kuperte skogstrakter med større myrområder: Nøyaktig kartfesting av vei- traséer og turbin-plasseringer (1 : 5000) – jfr NVE-bekreftelse (48).
- Dokumentasjon av det svære, økologiske fotavtrykket for vindturbiner av den aktuelle dimensjon – fra uttak av råstoff til ferdig installasjon.
- Beskrivelse av følgene for livsvilkårene for vilt og vekster i sin alminnelighet, og sjeldne arter spesielt.
- Risiko- og sårbarhetsanalyser for en havari-utsatt teknologi som planlegges installert og som vil bli en kontinuerlig trussel mot drikkevannskilder, gyteplasser og den frie ferdselen i det industrialiserte området.
- Redegjørelse for virksomme, skadeforebyggende tiltak.
- Kvalifiserte utredninger av den ødeleggende virkningen av industrialiseringen av et større friluftslivsområde med sjeldne kvaliteter i traktene på vestsiden av Mjøsa med små, inngrepsfrie arealer.
- Beskrivelse av støy forårsaket av vindturbiner (utbredelse, frekvenser, intensitet).

- Beskrivelse av virkning av ising (faresonens omfang, risiko)
- En virkelighetsnær beskrivelse av den massive forstyrrelsen av landskapsbildet som et vindkraftanlegg vil utgjøre natt og dag for folk på land og vann sør for Mjøsbrua med realistiske, økonomiske overslag over tap i eiendomsverdier, reiselivsnæring m. m.

Kornsiloen på Lena blir liten ved siden av en av Havguls vindturbiner...

Vedlegg VI:

Illustrasjoner

Tegning på side 23: Herb i Oppland Arbeiderblad

Foto side 18: Familien Kihle på Nettum Gård – Vindmølle på gården anno 1900

Foto på sidene 1, 2, 14, 22 og 25: John Knut Bakken og Per Melbye

Foto side 17: Steinar Bruun

Theodor Kittelsens akvarell på side 7 er hentet fra Leif Østby: Theodor Kittelsen – Tegninger og akvareller. Dreyers forlag, Oslo 1975

Vedlegg VII:

Kilder, henvisninger

- (1) Brodal, S. E. i Gjestrum, J. Aa. (red.): TOTN 1989. Toten historielag. Bøverbru 1989, s. 8 og Høre heme en stann. Tiden, Oslo 1992
- (2) Totenviken grunneierlag og Toten Almenning lodd nr 4 og 5: Høringsuttalelse til NVE om Skreifjella vindpark av 6. desember 2010
- (3) Åsens Venner – Arbeidsmønster i Høringsdokument fra "Åsens Venner" til NVE om "Skreifjella vindpark" av 20. desember 2010, s. 10 – 12
- (4) Baumann, Z.: Flytende modernitet. Vidarforlaget, Oslo 2001
- (5) Reinert, E. S.: Global Økonomi. Hvordan de rike ble rike og hvorfor fattige blir fattigere, Spartacus, Oslo 2004
- (6) Norberg-Schulz, C.: Et sted å være. Gyldendal, Oslo 1986
http://en.wikipedia.org/wiki/Genius_loci#Art_and_architecture
- (7) Norberg-Schulz, C.: Vann i *Samtiden* 1990:6
- (8) Næss, A.: Gestalt-ontology and Gestalt-thinking. Manuskript 1989, omtalt i Faarlund, N.: Støy og stillhet i friluftsliv. SFT-rapport 92/39. SFT (nå klif) 1992, se også Haukeland, P. I. (red.): Dyp glede – Med Arne Næss inn i dypøkologien. Flux, Oslo 2008, s. 140 – 152
- (9) Einstein, A. sitert i Paulus, J.: Tanzende Gedanken. *Bild der Wissenschaft* 2005 1:22

- (10) Einstein, A. sitert i Dahle, Ø.: Romskipet Jorden er et unikt fenomen i universet i Råd for Øko-filosofi (red.): *Arven og gleden – et festskrift til naturen*. Tapir akademisk forlag, Trondheim 2010, s. 55
- (11) Myklebust, D.: The Guizhou ecomuseum project from a Norwegian point of view http://www.trentinocultura.net/doc/soggetti/ecomusei/Atti_Convegno_eng.pdf
- (12) Gjestrum, J. Aa.: Landskapet på vestsida av Mjøsa 1837 – 1987. Gjensidige forsikring. Gjøvik 1987, s. 101
- (13) Faarlund, N.: A way home i Reed, P. og Rothenberg, D. (red.): *Wisdom in the Open Air – The Norwegian Roots of Deep Ecology*. University of Minnesota Press. Minneapolis 1993, s. 157-169 og Faarlund, N.: Mennesket i naturen eller Naturen er Kulturens Hjem i Welo, E. og Kraggerud, E. (red.): *Mennesket – det minste og det største – Utvalgte foredrag fra Humanistisk Kollegium*. Det norske Akademi for sprog og Litteratur, Oslo 2006, s 72 – 77
- (14) Svendsen, L. F. H.: Kjedsomhetens filosof. Universitetsforlaget, Oslo 1999
- (15) Faarlund, N.: Stetind 1966 – ”tindebestigere” skaper ny giv i naturvernet i Råd for Øko-filosofi (red.): *Arven og gleden – et festskrift til naturen*. Tapir akademisk forlag, Trondheim 2010, s. 23 – 25
- (16) Kvaløy, S.: Mardøla – samvær som kampform i Råd for Øko-filosofi (red.): *Arven og gleden – et festskrift til naturen*. Tapir akademisk forlag, Trondheim 2010, s. 165 – 173
- (17) Skjervheim, H.: Det instrumentalistiske mistaket i Mediaas, N. o. a. (red.): *Etablert pedagogikk – makt eller avmakt*. Oslo 1972
- (18) Faarlund, N.: Dahle, B. og Jensen, Aa.: Nature is the Home of Culture — *Friluftsliv* is a Way Home i Watson, A., Sproull, J., Dean, L., (comps.): *Science and stewardship to protect and sustain wilderness values*. Eighth World Wilderness Congress symposium 2005 – Proceedings RMRS-P-49. Fort Collins, CO 2007 ved U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station.
- (19) Stoerig, H. J.: *Kleine Weltgeschichte der Philosophie*. Fischer, Frankfurt 1985, 13. utg., s. 436
- (20) Aarnes, S. Aa.: Myths and Heroes in the 19th Century Nation Building in Norway i Bade, J. C. (red.): *Romantic Nationalism in Europe*. Australian Natl. University 1983
- (21) Faarlund, N.: Challenging Modernity by Way of the Norwegian ‘Friluftsliv’ Tradition i Proceedings from Henrik Ibsen: The Birth of “Friluftsliv” – A 150 Year International Dialogue Conference Jubilee Celebration at North Troendelag University College, Levanger, Norway and Mountains of the Norwegian/Swedish Border, September 14 – 19, 2009 (under trykning)
- (22) Vaagbø, O.: De forskjellige naturbrukeres verdipreferanser i FRIFO (red.): *Frisk i friluft*. FRIFO, Oslo 1993
- (23) Det kongelige Miljøverndepartement: St. meld. nr. 39 (2000 – 2001) *Friluftsliv*.

- (24) Det kongelige Miljøverndepartement: St. meld. nr. 40 (1986 – 1987) Om friluftsliv.
- (25) Faarlund, N.: Friluftsliv, naturverd og endring med glede i Andersen, G. (red.): Momenter til en dypere naturvernforståelse. Vett og Viten, Oslo 1989, s. 88 – 97
- (26) Finansdepartementet (red.): St. meld. nr. 55 (1968 – 69) Langtidsprogrammet 1970 – 73, beskrivelsene av situasjonen i landet
- (27) Dørum, O. E.: Virkninger av Mardøla-aksjonen i McD Sookermany, A. og Eriksen, J. W. (red.): Veglederen. GAN Ascheoug, Oslo 2007, s. 75 – 79
- (28) Vår felles fremtid: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>
- (29) Rio 1992: <http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html>
- (30) Norge er olje- og gassversting, se nrk Vitenskap og teknologi – nrk.no 8/11 2007 http://www.nrk.no/programmer/tv/schrodingers_katt/1.3989894
- (31) FN's Klimapanel – 4. rapport (2007): http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/syr/en/contents.html
- (32) Norge har en CO₂-drivende energipolitikk – se f eks Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) på oilinfo.no 19/5 2010 <http://www.oilinfo.no/index.cfm?event=doLink&famID=120538>
- (33) Ifølge våre beregninger vil Norge ha 3 TWh vindkraft i 2015 – mangel på kapasitet i nettet bremser utbyggingen, og NVE prioriterer strengt blant de mest energieffektive og lønnsomme vindprosjektene, sa Lars Håkon Bjugan i NVE på klimakonferansen Zero10 (Teknisk ukeblad/tu.no 23/11 2010)
- (34) Det nærliggende eksempelet er Havgul Clean Energy AS/Skreifjella Vindpark AS (red.): Forhåndsmelding om bygging av et vindkraftverk i Østre Toten kommune s. 5 – 6 m v
- (35) Energi- og miljøøkonom Knut Einar Rosendahl, SSB, sier rett ut at: ”Tankegangen til myndighetene er at vi skal produsere enda mer fornybar energi, og at denne kan eksporteres til Kontinentet. På den måten kan fornybar energi fortrenge bruken av kullkraft i Europa. Etter min mening er elsertifikater ikke et veldig godt virkemiddel i Norge, blant annet fordi vi ikke har strømproduksjon som slipper ut CO₂. Hvis hensikten er å redusere utslippet av klimagasser, mener jeg at det ville være mer effektivt å redusere utslippene.” (NATIONEN 11/12 2010)
- (36) Se sivilingeniør Lars Eides HØRINGSUTTALELSE OM FYLKESDELPLAN VINDKRAFT til Sør Trøndelag Fylkeskommune Avdeling for regional utvikling <http://www.vernfosen.org/eide.pdf>
- (37) De sjeldne jordmetallene har et svært. økologisk fotavtrykk: "Let's take a look at wind turbines. In certain applications, two tons of rare earth magnets are required in the permanent magnet generator that goes on top of the turbine. If the permanent magnet is two tons, then 28% of that, or 560 lbs, is neodymium." (Mineweb, 5/13/09). Se f eks <file:///Users/nils/Desktop/Åsens%20venner/Chinese%20Rare%20Earth%20.html>

(38) "Det er en haug med grunner for hvorfor jeg er så imot vindmøller. Det at de ødelegger naturen er én ting, men med min tekniske bakgrunn er jeg aller mest opptatt av alle de tekniske problemene knyttet til dem", sier pensjonert professor i elkraftteknikk ved NTNU i Trondheim, Odd W. Andersen, til Farsunds Avis 28/10 2010

(39) "Vår strategi var vesentlig en vannkraft-strategi (...) Vind var et annet viktig punkt, men det er ingen god forretning uten et veldig omfattende støttereime", sa avgått styreleder i Statkraft, Arvid Grundekjøn til Teknisk ukeblad 15/09 2010 (tu.no)

(40) Jens Stoltenberg på ZERO gjengitt i Teknisk ukeblad (tu.no 22/11 2010)

(41) Olje- og energiminister Terje Riis-Johansen gjengitt i Teknisk ukeblad (tu.no 26/11 2010)

(42) Haukeland, P. I. (red.): Dyp glede – Med Arne Næss inn i dypøkologien. Flux, Oslo 2008

(43) Kristin Halvorsen, tidligere finansminister gjengitt i Teknisk ukeblad (26/11 2010 tu.no)

(44) Høyesterettsadvokat S. E. Stinessen i intervju med Janne Grete Aspen: *Etterlyser betre lovverk* (i *NATIONEN* 17/12 2010) peker på at klima står mot miljøvern : "Energipolitikken blir driven av klimaargument åleine. Det finst ein bakside på den medaljen som politikarane ikkje har vore villige til å sjå, dei store lokale naturinngrepa. Det er ein reell konflikt mellom ulike miljøverdiar, men fram til i dag er det berre klimaargumentet som gjeld, dei store negative verknadene på naturmiljøet er kraftig undervurdert."

(45) Dahle, B.: Stetind-erklæringen og hvordan den ble til i Råd for Øko-filosofi (red.): *Arven og gleden – et festskrift til naturen*. Tapir akademisk forlag, Trondheim 2010, 19 – 21 og 27, se også <http://www.stetinddeclaration.com>

(46) Totenviken jeger og fiskerforening lodd nr. 5: Høringsdokument om "Skreifjella vindpark"

(47) Fylkesmannen i Oppland/Oppland fylkeskommune om inngrepsfrie soner i Vestoppland

(48) Da kravet ble fremsatt på folkemøtet på Skreia den 15. november 2010, bekreftet NVEs seksjonsleder Arne Olsen i nærvær av 250 tilstedeværende, at rettighetshaveren måtte imøtekomme dette kravet – se Totens Blad 18/11 2010

*****